

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. Каразіна

ФАВОРОВА КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 159.923.3-005.2:316.361.1

**ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКІВ У ЖІНОК ІЗ РІЗНОЮ
СТАТЕВОРОЛЬОВОЮ СТРУКТУРОЮ ОСОБИСТОСТІ**

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор психологічних наук, професор
Кочарян Олександр Суренович,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
завідувач кафедри психологічного
консультування і психотерапії

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Кікінежді Оксана Михайлівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри психології;

кандидат психологічних наук
Коцюба Ганна Олександрівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
асистент кафедри соціальної психології.

Захист відбудеться «27» жовтня 2016 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.08 в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, пл. Свободи, 6, ауд. 442.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, пл. Свободи, 4.

Автореферат розісланий «26» вересня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Барінова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбувається активна трансформація жіночої гендерної ролі (М.Б. Перун, Т.О. Роева, Г.О. Філіпчева,), яка все більш набуває маскулітних якостей: самостійності, незалежності, вільної сексуальності. Цей процес супроводжується змінами в особистісному функціонуванні жінок, життєвий шлях яких пов'язаний з вибором між сімейними та кар'єрними цінностями (М.Б. Гасюк, А.І. Глінка, О.В. Філіпцова), що значно утруднює реалізацію жінок в партнерських стосунках. Разом із тим, успішність в партнерських стосунках є одним з найважливіших чинників їх психологічного благополуччя (А.І. Глінка, О.С. Кочарян, Н.О. Смахтіна, Н.М. Терещенко тощо). Напруження та конфлікт жіночої гендерної ролі може призводити до девіацій партнерських стосунків (О.В. Яворська, Р. Melody, R. W. Firestone) та викривлення образу інтимного партнера (В.Я. Літвінова, Б. Мурстейн, Р. Уінч). Труднощі у встановленні стабільних стосунків психологічної інтимності складають синдром «емоційного холоду» (О.С. Кочарян), який проявляється в таких соціальних феноменах як криза інституту шлюбу, поширеність розлучень, демографічні проблеми, зростання кількості самотніх людей (І.О. Бару, О.В. Яворська).

Слід зауважити, що існує певний «розрив» між соціокультурними тенденціями та стереотипами, з одного боку, та індивідуальними особистісними характеристиками статевої сфери, з іншого, особливо у сфері інтимних міжособистісних стосунків (Л.О. Пампуха, В.Є. Ярославкіна). В Україні одним з напрямків психології статі, який активно розвивається, є наукова школа статевої психології, заснована О.С. Кочаряном. В працях О.С. Кочаряна і співавторів показано, що для розуміння функціонування і структури статевої ідентичності необхідно враховувати не тільки ступінь вираженості статевої властивості, а й особливості їх структурної організації. Аналіз особливостей партнерських стосунків у жінок в залежності від структури організації статевої сфери дозволить уточнити механізми, які утруднюють або полегшують партнерські стосунки та запропонувати шляхи подолання «затворів» соціально-психологічної адаптації жінок.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематики наукових досліджень кафедри психологічного консультування і психотерапії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, присвячених вивченню гендернообумовлених проблем функціонування особистості, у рамках НДР «Гендерний розвиток особистості сучасної молоді: особливості соціалізації та життєвих стратегій» (№ ДР 0111U010554, 2012-2014 р.р.)

Мета і задачі дослідження:

Мета дослідження – визначити особливості партнерських стосунків у жінок із різною статевою структурою особистості.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано наступні задачі:

1. Проаналізувати основні теоретичні уявлення щодо структури та типології статевої особистості у жінок, їх ролі в партнерських стосунках.

2. Виявити зв'язок між структурними та рівневими характеристиками симптомокомплексу маскулінності/фемінінності.
3. Визначити життєві настанови на партнерські стосунки та особливості сексуальних сценаріїв у жінок з різною статеворольовою структурою особистості.
4. Надати характеристику образу ідеального шлюбного партнера у жінок з різною статеворольовою структурою особистості.
5. Виявити особливості візуальних репрезентацій маскулінності та фемінінності у жінок з різною статеворольовою структурою особистості.
6. Визначити статеворольове забезпечення якості функціонування особистості в партнерських стосунках (особистісна зрілість, соціально-психологічної адаптація, самоактуалізація) у жінок з різною статеворольовою структурою особистості.
7. Розробити інтегративні моделі діагностики та психокорекції статеворольових структур у жінок.

Об'єкт дослідження: статеворольова сфера особистості жінок.

Предмет дослідження: особливості партнерських стосунків у жінок з різною статеворольовою структурою особистості.

Методи дослідження: для розв'язання дослідницької мети був застосований комплекс методів: теоретичних (аналіз психологічної літератури), емпіричних (тестування, інтерв'ювання) та математико-статистичних (методи порівняння непов'язаних і пов'язаних вибірок, методи багатовимірної статистики).

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять принципи генетичної психології (С.Д. Максименко), основні положення психодіагностики (Л.Ф. Бурлачук), гендерний та статеворольовий підхід в психології (Т.В. Говорун, О.Ф. Іванова, Д.М. Ісаєв, В.Є. Каган, О.М. Кікінежді, І.С. Кон, О.С. Кочарян, Г.А. Тьомкіна, S. Bem), основні положення архетипічної психології (Д.Ш. Болен, К.Г. Юнг), теоретичні уявлення щодо психології вибору шлюбного партнера (Б. Мурстейн, Р. Уінч), психодинамічний підхід до партнерських стосунків (Л.Ш. Леонард, Р. Тайсон, Ф. Тайсон, З. Фрейд), психологічні уявлення щодо девіацій партнерських стосунків (Г.О. Коцюба, Є.В. Фролова, О.В. Яворська, P. Mellody, R.W. Firestone).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації *вперше:*

- описано феномен функціональної специфічності статеворольових утворень в функціонуванні самоактуалізації та соціально-психологічної адаптації жінок в залежності від структурної моделі, а саме: *фемінінні утворення* для жінок з андрогінною статеворольовою структурою сприяють соціально-психологічній адаптації та знижують самоактуалізацію; для жінок з континуально-альтернативною структурою – знижують обидва показники, для жінок з континуально-ад'юнктивною – або мають різнополюсний вплив або зовсім не впливають; *маскулінні утворення* позитивно впливають на показники жінок з континуально-альтернативною структурою;

подальшого розвитку дістали уявлення щодо:

- особливостей життєвих настанов щодо власної самореалізації у партнерських стосунках жінок з різними статеворольовими структурами, а саме:

орієнтація на створення родини у жінок з континуально-альтернативною структурою, орієнтація на створення щирих партнерських стосунків з чоловіками у жінок з андрогінною структурою та амбівалентність щодо вибору життєвих цілей у жінок з континуально-ад'юнктивною структурою;

- структури особистісної зрілості у жінок, а саме: визначено 5 типів зрілості: «Творчий підхід до життя», який значною мірою відповідає уявленню про особистість, що повноцінно функціонує; типи «Конформність», «Відповідальність» та «Самоусвідомлення», які характеризують окремі аспекти життєвого особистісного функціонування; тип «Диференційована ідентичність», що пов'язаний зі стабільністю гендерної ідентичності;

додовнено й уточнено:

- уявлення щодо впливу незрілості статеворольових структур на сексуальну сферу жінок, а саме: показано інструментальність сексуальної привабливості у жінок з континуально-альтернативною структурою та страх перед інтимними стосунками жінок з континуально-ад'юнктивною структурою;

- діагностичні можливості техніки «Візуалізація «чоловічого» і «жіночого», яка може бути застосована для визначення типу статеворольової структурної моделі.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблено інтегративні моделі діагностики та психокорекції статеворольових структур особистості жінок.

Матеріали дослідження було впроваджено в практику індивідуальної та групової психотерапії і консультування розлучених жінок в Інституті клієнт-центрованої та експірієнтальної психотерапії (м. Харків) (акт впровадження № 032/16 від 19.02.2016); в навчально-педагогічний процес підготовки психологів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (акт впровадження № 0202-991 від 22.06.2016); в навчально-педагогічний процес підготовки психологів Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ» (акт впровадження № 38-707/988 від 23.06.2016).

Особистий внесок здобувача. У статі, яка написана у співавторстві з О.С. Кочаряном, Н.М. Терещенко, Т.В. Колпак «Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach» автору належить розробка плану дослідження, аналіз літературних даних, формулювання висновків.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися на засіданнях кафедри психологічного консультування і психотерапії та на семінарах для аспірантів і молодих викладачів кафедри психологічного і психотерапії ХНУ імені В.Н. Каразіна (2012-2015), наукових конференціях всеукраїнського та міжнародного рівня: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна психотерапія: теоретичні проблеми та практика» (Харків, 2005 р., ХНУ ім. В.Н. Каразіна), Харківській міській конференції «Розвиток Харківської психологічної школи» (Харків, 2005 р., ХДПУ ім. Г.С. Сковороди), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвивальна освіта та багатовимірний досвід особистості» (Полтава, 2005 р., ПДПУ ім. В.Г. Короленка), Першому Всеукраїнському конгресі психологів (Київ, 2005 р., інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України), Міжнародній науково-практичній конференції на тему «Терапія та профілактика психологічних та соціальних залежностей» (Київ, 2006 р.), і Міжнародній науково-

практичній конференції «Когнітивні та емоційно-поведінкові фактори повноцінного функціонування людини: культурно-історичний підхід» (Харків, 2013 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми емпіричних досліджень у психології» (до 200-річчя з дня народження С.-А. К'єркегора) (Київ, 2013 р.), II Науково-практичній конференції "Бочаровські читання" (Харків, 2014 р.), Науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Психологія в сучасному світі» (Харків, 2014 р., 2015 р., НАУ ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток особистості у рамках просторово-часової організації життєвого шляху» (Одеса, 2014 р.), IV Міжнародному фестивалі «Світ психології», III Міжнародних психолого-педагогічних Челпанівських читаннях (Київ, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті» (Одеса, 2015 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано в 12 наукових працях, з них - 5 статей у фахових виданнях України, 2 статі у наукових міжнародних виданнях та 5 тез доповідей.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг роботи становить 203 сторінки (з них 169 сторінок основного тексту). Дисертація містить 25 таблиці, 42 рисунка. Список використаних джерел включає 215 найменувань (з них 71 іноземною мовою).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

На основі проведеного дослідження й особистого доробку здобувача в дисертації захищаються теоретичні і практичні положення щодо особливостей партнерських стосунків у жінок з різною статеворольовою структурою особистості

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету й задачі, сформульовано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів роботи.

В першому розділі «Теоретичні уявлення щодо симптомокомплексу маскулінності/фемінінності в сучасній психології» розглянуто основні напрямки досліджень психології статі, описано структуру симптомокомплексу маскулінності/фемінінності, проаналізовано роль статевої ролі утворень в партнерських стосунках у жінок.

На сучасному етапі розвитку психології статі актуальною та однією з найпоширеніших залишається концепція психологічної андрогінії С. Бем, в рамках якої маскулінність розглядається (за Т. Парсонс) як інструментальність, а фемінінність – як експресивність. Статевої ролі стереотипи, які характеризують соціальне уявлення про нормативну статевою роль та гендерні патерни поведінки здійснюють значний вплив на гендерне функціонування особистості, формуючи уявлення щодо соціальної реалізації, ставлення до репродукції та виховання дітей, поведінкові норми тощо (I.C. Кон, D. Schrock, M. Schwalbe). Не зважаючи на соціокультурну тенденцію до розмивання границь між статевими ролями, підвищення толерантності до проявлення гендерних характеристик, які значно відрізняються від загально прийнятих поведінкових патернів, виявляється, що

традиційні уявлення про жіночу та чоловічу роль зберігаються у масовій свідомості та продовжують регулювати поведінку особистості (М.К. McCarty, J.R. Kelly). Таким чином, виникає гендерне напруження між різними аспектами жіночої гендерної ролі (М.Б. Гасюк, А.І. Глінка, О.В. Філіпцова).

Існують суперечливі дані, які стосуються впливу статеворольових якостей на особливості партнерських стосунків у жінок, що може свідчити про нелінійний характер зв'язку між рівнем вираженості маскулінних та фемінінних якостей і поведінковими патернами поведінки. Так, з одного боку, показано, що фемінінні якості спотворюють партнерські стосунки через зв'язок зі схильністю фемінінних жінок до співзалежності (Є.В. Фролова), з іншого боку – фемінінні жінки здебільшого є орієнтованими на створення сім'ї та задоволеними партнерськими стосунками (В.Є. Ярославкіна). Показано (С.О. Ільїних), що у маскулінних жінок співвідношення між цінностями особистісної та сімейної організації є більш гармонійним, ніж у фемінінних.

Одним з перспективних напрямків розвитку психології статі є структурний підхід, запропонований О.С. Кочаряном, спрямований на подолання обмежень традиційного рівневого підходу до статеворольової сфери. В рамках цього підходу описано три типи статеворольової структури особистості: континуально-альтернативна, при якій спостерігається зворотній зв'язок між виразністю показників маскулінності і фемінінності, континуально-ад'юнктивна – позитивний зв'язок між маскулінністю та фемінінністю, й андрогінна – незалежність статеворольових властивостей. Показано, що різні типи статеворольової структури особистості є пов'язаними з особливостями гендерного функціонування (С.В. Поспелова), разом із тим, їх вплив на партнерські стосунки залишається не достатньо вивченим.

У другому розділі «Організація дослідження: характеристика вибірки, методів та етапів дослідження» надано характеристику досліджуваних та обґрунтування методів та етапів дослідження. В дослідженні прийняли участь 207 жінок, у віці 18-20 років – студентки навчальних закладів 3-го та 4-ого рівня акредитації, незаміжні та такі, що ніколи не перебували у шлюбі, мають досвід близьких стосунків з чоловіками та не мають дітей. За результатами структурної статеворольової шкали (О.С. Кочарян, Є.В. Фролова) вибірку було розподілено на три групи: група 1 – 79 жінок з андрогінною статеворольовою структурою; група 2 – 78 жінок з континуально-альтернативною структурою та група 3 – 50 жінок з континуально-ад'юнктивною структурою.

Методи дослідження:

для вивчення статеворольової сфери жінок: структурна статеворольова шкала (О.С. Кочарян, Є.В. Фролова); методика вивчення гендерної ідентичності (МВІ), метод спрямованої уяви «Візуалізація чоловічого і жіночого начал»;

для дослідження особистісної сфери - опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) (О.С. Штепа), шкала соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс, Р. Даймонд), самоактуалізаційний тест (САТ);

для дослідження патернів партнерської поведінки: авторська напівформалізована діагностична анкета для виявлення життєвих настанов в

партнерських стосунках; напівформалізована діагностична анкета для виявлення типу сексуального сценарію (Н.О. Смахтіна);

для дослідження образу ідеального шлюбного партнера: структурна статеворольова шкала (О.С. Кочарян, Є.В. Фролова), методика особистісного семантичного диференціалу, метод вільного сортування об'єктів (Р. Гарднер), кольоровий тест відношень (О.М. Еткінд).

Методи математичної статистики (для обчислення яких використовувався програмний пакет SPSS 20.0): методи перевірки значущості відмінностей незв'язаних вибірок: ϕ -критерій Фішера (критерій кутового перетворення); U-критерій Уїлкоксона-Манна-Уїтні для великих вибірок, для перевірки рівності медіан декількох груп H-критерій Крускала-Уолліса; методи багатовимірної статистики: кореляційний аналіз (з використанням коефіцієнта кореляції Кендалла, обчислення коефіцієнта множинної кореляції) і факторний аналіз (Extraction: principal components, ротація за методом Varimax).

В третьому розділі «Вплив структурних особливостей симптомокомплексу маскулінності/фемінінності на особливості партнерських стосунків у жінок» проаналізовано співвідношення типів статеворольової структури з рівневими характеристиками симптомокомплексу; розкрито вплив типів статеворольової структури на життєві настанови та сексуальні сценарії жінок; проаналізовано образи ідеального партнера; статеворольові чинники якості функціонування партнерських стосунків та особливості візуальних репрезентацій жіночого і чоловічого начал у жінок з різними типами статеворольової структури.

До рівневих характеристик статеворольової сфери відносяться: 1) інтенсивність вираженості статеворольових утворень маскулінності/фемінінності; 2) тип статеворольової ідентичності (маскулінний, фемінінний, андрогінний, недиференційований); 3) рівень який формується на підставі рівневих характеристик маскулінності/фемінінності (мораторій, дифузна, передчасна, зріла). У структурних характеристиках статеворольової сфери, які створюють характер зв'язку між утвореннями маскулінності та фемінінності: при позитивному зв'язку спостерігається континуально-ад'юнктивна модель симптомокомплексу маскулінності/ фемінінності; при негативному зв'язку – континуально-альтернативна модель, при відсутності зв'язку – андрогінна модель. Узагальнені результати трьох різних, вищезазначених рівневих та структурних характеристик статеворольової сфери за методом Крускала-Уолліса (H-критерієм), ϕ -критерієм Фішера; U-критерієм Манна-Уїтні наведено в таблиці 1. (див.наст.стор.)

Для жінок з *андрогінною структурою*, яку характеризує незалежність маскулінних та фемінінних утворень, властивими є низький рівень фемінінності, рівномірний розподіл статеворольових типів, а, також, дифузний тип гендерної ідентичності, пов'язаний з невпевненістю, сумнівами у своїй особистості, наявністю внутрішніх конфліктів тощо. Для жінок з *континуально-альтернативною структурою*, яка характеризується зворотнім зв'язком між статеворольовими утвореннями, притаманними є рівномірний розподіл статеворольових типів і дифузний тип гендерної ідентичності. Жінки з *континуально-ад'юнктивною структурою*, яким властива пряма залежність між статеворольовими якостями, мають найвищий рівень маскулінності, яка не може бути проявленою повністю та

«пригнічується» за рахунок фемінінних рис. Для них характерним є передчасний тип гендерної ідентичності, що засвоєно під впливом гендерних стереотипів та очікувань з боку соціального оточення. Можна стверджувати, що формування зрілої гендерної ідентичності у сучасних жінок є утрудненим.

Таблиця 1

**Співвідношення між структурними та рівневими характеристиками
симптомокомплексу маскулінності/фемінінності**

	Типи статевої ідентичності	Рівень маскулінності	Рівень фемінінності	Гендерна ідентичність
А.	Маскулінний, фемінінний, андрогінний, недиференційований	середній	найнижчий	Дифузна
К.- ал.	Маскулінний, фемінінний, андрогінний, недиференційований	середній	середній	Дифузна
К.- ад.	Переважає андрогінний тип, рідше маскулінний	найвищий	середній	Передчасна

Примітка: А. – андрогінна, К.-ал. – континуально-альтернативна, К.-ад.-континуально-ад'юнктивна структури.

Для визначення особливості життєвих настанов щодо партнерських стосунків, жінкам було запропоновано напівформалізовану діагностичну анкету, яка базується на класифікації жіночих архетипів Д.Ш. Болен. Кожний архетип являє собою настанови жінок щодо своєї жіночої ролі, чоловіків, сімейних стосунків, материнства та сексуальності. За результатами анкети для кожної жінки було виявлено від однієї до п'яти найбільш виражених життєвих настанов. Було підраховано відсотки жінок, які обирали ту чи іншу настанову, загалом за досліджуваною вибіркою та окремо за групами (дані наведені на рис. 1).

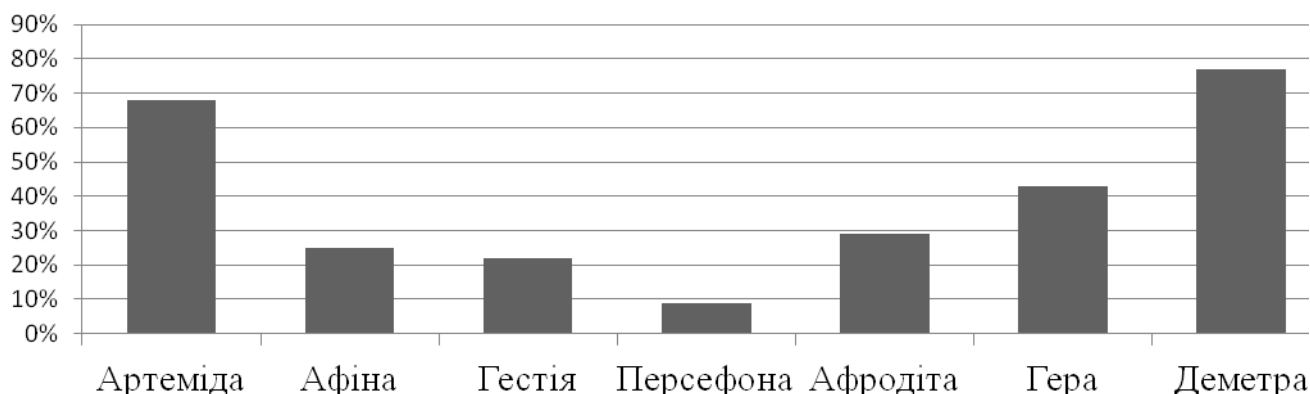

Рис. 1. Поширеність життєвих настанов у жінок

Найбільш поширеними декларованими життєвими настановами серед жінок досліджуваної групи є настанова «Деметра», яка відтворює архетип матері та являє собою реалізацію материнського інстинкту, бажання мати дитину, для неї

важливими є емоційні стосунки та прагнення до створення родини. Другою за частотою поширеності є настанова «Артеміда», яка пов'язана з проявом у поведінці рис незалежності, самодостатності, прагнення до саморозвитку. Третьою є настанова «Гера», що пов'язана з шлюбними цінностями, бажанням створити шлюбні стосунки з партнером. Отже, незважаючи на розповсюджені думки щодо втрати сімейних та шлюбних цінностей, отримані данні свідчать про важливість цих сфер для сучасниць, принаймні, на декларативному рівні.

Крім того, можна говорити про наявність внутрішніх суперечностей, пов'язаних з вибором між сімейними цінностями та самореалізацією. Найбільший рівень такої суперечливості спостерігається у жінок з континуально-ад'юнктивною структурою. Жінки з андрогінною статевою рольовою структурою прагнуть реалізуватися в багатьох життєвих сферах, таких як партнерські стосунки (архетип Гери), материнство (архетип Деметри), професія (архетипи Афіни і Деметри) тощо. Жінки з континуально-альтернативною статевою рольовою структурою віддають перевагу певному варіанту життєвої реалізації: або самовдосконаленню (архетип Артеміди), або материнству та міжособистісному спілкуванню (архетип Деметри), або реалізації сексуальної привабливості (архетип Афродіти), або побудові партнерських стосунків з чоловіком (архетип Гери).

Для виявлення особливостей партнерських стосунків та сексуальної сфери жінок було досліджено сексуальні сценарії у жінок, які наведені на рис. 2.

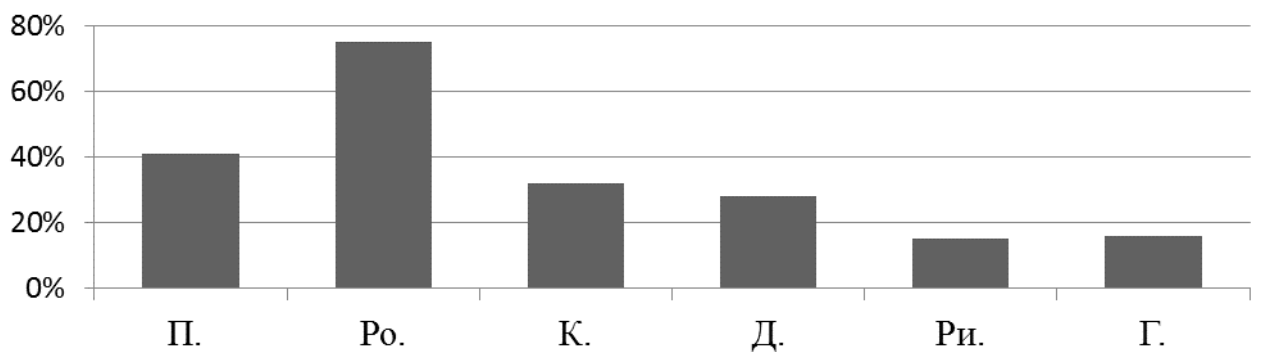

Рис. 2. Поширеність сексуальних сценаріїв у жінок

Примітка: П. – пронатальний, Ро. – романтичний, К. – комунікативний, Д. – досягницький, Ри. – ринковий, Г. – гедоністичний.

Найбільш поширеним в досліджуваній групі є романтичний сексуальний сценарій. Він виявляється в категоріях «кохання, любові» та є реалізацією платонічного та еротичного лібідо. Друге місце посів пронатальний сексуальний сценарій, пов'язаний зі сприйняттям сексу як «додатку до шлюбу», який сам по собі не має значущості, але завдяки якому жінка може виконати свою репродуктивну функцію. Третє місце займає комунікативний сценарій, який характеризується найбільш зрілими рефлексивними партнерськими стосунками.

Було порівняно поширеність різних сексуальних сценаріїв у жінок, які мають відрізнятися типами структурної організації статевої сфери (дані наведені у табл. 2)

Таблиця 2

**Відмінності у виборі сексуальних сценаріїв у жінок
(ϕ -критерій кутового перетворення Фішера)**

Групи \ Сценарій	А. – К.-ал.	А. – К.-ад.	К. -ал. – К.-ад.
Комунікативний	3,16**	4,77**	1,98*
Досягницький	-2,1*	–	2,02*
Ринковий	–	-3,5**	-3,5**

Примітка: А. – андрогінна, К.-ал. – континуально-альтернативна, К.-ад.-континуально-ад'юнктивна структури. * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

Найчастіше комунікативний сценарій зустрічається у жінок з андрогінною, найрідше – у жінок з континуально-ад'юнктивною структурою, для яких більш характерним є ринковий сценарій – сприйняття сексу як предмету обміну на моральні, соціальні, матеріальні блага, що свідчить про утрудненість сексуальної сфери у жінок з цією структурою. Досягницький сценарій, який характеризується використанням жінкою флірту та елементів спокушання для підтвердження статусу жіночності, частіше зустрічається у жінок з континуально-альтернативною структурою. Зазначимо, що жінки з цим типом структури на декларативному рівні обирали життєву настанову, пов'язану з реалізацією в ролі сексуальної жінки (архетип Афродіти). Аналіз даних дозволяє говорити про інструментальний характер сексуальності у цих жінок.

Психосемантичний аналіз дозволив виявити особливості сприйняття партнера жінками. Виявилось, що структурні характеристики статевої сфери особистості значною мірою впливають на психосемантичні особливості образу шлюбного партнера у жінок, а саме: у жінок з *андрогінною структурою* образ партнеру є сепараційно конотованим, має амбівалентні риси, пов'язані з наявністю як зрілих продуктивних настанов, так і суперництва та/або знецінення партнера. У жінок з *континуально-альтернативною структурою* образ партнера є інфантилізованим, він також сприймається амбівалентно та порівнюється з батьківською фігурою, що свідчить про відсутність психологічної сепарації від батьківської родини. У жінок з *континуально-ад'юнктивною структурою* образ партнера є інвертованим, пов'язаним з суперництвом та знеціненням.

За результатами методики «Метод вільного сортування об'єктів» (Р. Гарднер) було встановлено особливості вибору шлюбного партнера у жінок з різними статево-рольовими структурами. Жінкам з *андрогінною структурою*, характерні наступні особливості вибору: 1) схильність цілісно оцінювати особистість партнера; 2) позитивно оцінюються групи, які відображають різні аспекти чоловічої ролі: «мачо», «красунчик», «ботан», «викликаючий довіру», «впевнений». Негативно оцінюються групи, які характеризують нерішучу поведінку – «невдаха» і «невпевнений»; 3) спостерігається нормальна ідеалізація шлюбного партнера, коли

чоловіки, яких жінки хотіли б бачити в якості чоловіка є привабливими для них та були віднесеними до груп, які мали позитивну оцінку.

Жінкам з *континуально-альтернативною структурою* характерні наступні особливості вибору шлюбного партнера: 1) більша кількість дрібних вимог до характеристик шлюбного партнера; 2) позитивно оцінюються групи, які характеризують чоловіка як шлюбного партнера з позитивних сторін: «викликаючий довіру», «добрий», «сім'янин», «надійна опора», та такі, що відображають позитивні зовнішні характеристики – «красунчик». Негативно оцінюються групи, які характеризують чоловіка як шлюбного партнера з негативних сторін: «гуляка», «злий», «мачо». Нейтрально оцінюються групи, які не характеризують чоловіка як шлюбного партнера: «ботан»; 3) спостерігається нормальна ідеалізація шлюбного партнера.

У жінок з *континуально-ад'юнктивною структурою* спостерігається: 1) нечисленна кількість вимог до характеристик шлюбного партнера порівняно з іншими групами; 2) негативна оцінка більшості виділених ними груп чоловіків. Негативно оцінюються групи, які не відповідають стереотипним уявленням щодо мужності: «ботан», «кволий», «з неприємною зовнішністю» і «невдаха». Позитивно оцінюються групи чоловіків, які відповідають стереотипним уявленням щодо чоловіка: «красунчик», «мачо», «впевнений». 3) тенденція до амбівалентного сприйняття образу шлюбного партнера, при якій не співпадають групи чоловіків, яких жінки вважають привабливими та тих, яких хотіли бачити в образі шлюбного партнера. Образ чоловіків, які сприймаються жінками у якості шлюбного партнера, негативно конотований.

Одним з інструментів діагностики та психокорекції свідомих та неусвідомлюваних аспектів статевої ролі (статевої Я-концепції, ставлення до протилежної статі) є метод спрямованої уяви «Візуалізація чоловічого та жіночого начал». Аналіз імагінальних образів в досліджуваній групі дозволив визначити наступні особливості візуалізації «чоловічого» та «жіночого» (дані наведені в табл. 3)

Таблиця 3

Порівняльна характеристика критеріїв репрезентації образів «чоловічого» та «жіночого» в жінок з різними статево-рольовими структурами (U - критерій Манна-Уїтні)

Критерій	Групи	А. – К.-ал.	А. – К.-ад.	К.-ал. - К.-ад.
Диференційоване «жіноче»		2 477*	1 552*	1 186**
Диференційоване «чоловіче»		2 456*	1 928	1 462*
Гармонійність стосунків		2 945	1 560*	1 477*
Позитивне ставлення до «чоловічого»		1345**	1470*	2015

Примітка: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

У жінок з *андрогінною структурою* жіночі та чоловічі образи є диференційованими, антропоморфними, відповідають статево-рольовій символіці. Чоловічий образ є більш диференційованим за жіночий, образи мають гармонійні стосунки між собою. Позитивне ставлення до власного «чоловічого» (маскулінного)

у жінок цієї групи, вірогідно, впливає на формування позитивної конотації образу партнера. У жінок з *континуально-альтернативною структурою* образи відповідають статевої ролі символіці, жіночий образ є більш диференційованим за чоловічий, між ними існують гармонійні стосунки. Можна припустити, що недиференційованість образу «чоловічого» впливає на те, що образ партнера є нецілісним, таким що складається з дрібних характеристик. У жінок з *континуально-ад'юнктивною структурою* жіночі та чоловічі образи відповідають статевої ролі символіці, жіночий образ є слабо диференційованим, чоловічий – диференційованим, але на відміну від андрогінних жінок, таким, що не викликає позитивної оцінки, рідко спостерігаються гармонійні стосунки між образами. Це також співпадає з результатами психосемантичного аналізу, який доводить негативну конотацію образу партнера.

Якість особистісного функціонування в партнерських стосунках у жінок обумовлюється психологічною зрілістю (О. Кернберг), пов'язаною з самоактуалізацією і соціально-психологічною адаптацією. Було визначено типи психологічної зрілості у жінок (дані наведені в табл. 4).

Таблиця 4

Типи особистісної зрілості у жінок

Фактори Показники	1. Творчий підхід до життя	2. Кон- формність	3. Відпові- дальність	4. Само- усвідомле ння	5. Диферен- ційована ідентичність
Гендерна ідентичність	-0,078	0,036	0,177	0,153	0,809
Зрілість	-0,159	0,177	0,323	0,480	0,459
Соціальна бажаність	0,232	0,792	-0,099	-0,151	0,136
Відповідальність	-0,033	0,028	0,752	0,123	-0,123
Децентрація	0,273	-0,713	-0,289	-0,102	0,127
Глибина переживань	0,437	0,089	-0,277	-0,654	-0,054
Життєва філософія	0,717	-0,047	0,125	0,114	-0,057
Толерантність	0,406	0,445	0,237	0,104	0,327
Автономність	0,191	0,127	-0,735	-0,094	0,550
Контактність	0,860	-0,054	-0,089	0,035	-0,024
Самоприйняття	0,144	0,144	0,165	0,074	0,084
Креативність	0,597	0,140	-0,009	0,134	0,058
Синергія	0,060	0,036	0,180	0,799	0,156
% дисперсії	23%	14%	10%	9,4%	8, 2%

Примітка: напівжирним шрифтом відмічено коефіцієнти, які мають значуще навантаження.

Тип особистісної зрілості «Творчий підхід до життя» в найбільшому ступені відповідає уявленню щодо особистості, яка повно функціонує та самоактуалізується, найчастіше зустрічається у жінок з андрогінною статеворольовою структурою порівняно з жінками з іншими структурами ($t=3,24$; $t=3,27$; $p<0,01$). Тип «Диференційована ідентичність» пов'язаний зі стабільною гендерною ідентичністю, у жінок з континуально-ад'юнктивною структурою зустрічається рідше, ніж у жінок з андрогінною структурою ($t=2,45$; $p<0,05$), що свідчить про те, що вони зазнають труднощів у визначенні гендерної ідентичності. У жінок з континуально-альтернативною структурою рідше зустрічається тип «Відповідальність» порівняно з жінками з андрогінною ($t=2,56$; $p<0,05$), що свідчить про наявність інфантильних рис, пов'язаних зі страхом брати на себе відповідальність і небажанням відмовлятися від власних бажань. Типи «Конформність», «Самоусвідомлення» характеризують окремі аспекти життєвого функціонування та є однаково поширеними серед жінок з різними статеворольовими структурами.

Більшість показників самоактуалізації значущо не відрізняються у жінок з різними статеворольовими структурами. Разом із тим, виявлені відмінності свідчать про статеворольову регуляцію самоактуалізації у жінок, а саме: гнучкість поведінки є вищою у жінок з андрогінною структурою порівняно з континуально-ад'юнктивною ($U=1343$; $p<0,01$); найнижчі показники самоприйняття мають жінки з континуально-ад'юнктивною структурою ($U=1347$; $U=1248$; $p<0,01$); показник прийняття агресії є вищим у жінок з андрогінною структурою порівняно з жінками, які мають континуально-альтернативну структуру ($U=2513$; $p<0,01$). Жінки з андрогінною та континуально-альтернативною структурами мають значущо вищі показники за більшістю інтегральних показників соціально-психологічної адаптації та не відрізняються за ними між собою. Достовірна відмінність спостерігається лише за показником емоційного комфорту, який є вищим у жінок з континуально-альтернативною статеворольовою структурою ($U=2206$; $p<0,01$). Жінки з континуально-ад'юнктивною структурою мають найнижчі показники соціально-психологічної адаптації майже за усіма інтегральними показниками.

На основі отриманих результатів розроблено інтегративні моделі діагностики і психокорекції статеворольових структур особистості жінок, які вміщують в себе феноменологію, особливості внутрішнього психологічного конфлікту, мішені психокорекційного впливу та профілактичні й психокорекційні стратегії. Моделі побудовано окремо для кожної з трьох статеворольових структур особистості за 3 блоками: «Життєві настанови», «Сексуальні та партнерські стосунки», «Самоактуалізація і соціально-психологічна адаптація». На рис. 3 наведено інтегративну модель на прикладі блоку «Сексуальні та партнерські стосунки», континуально-альтернативної структури.

Рис. 3. Інтегративна модель психодіагностики та психокорекції континуально-альтернативної структури особистості у жінок (сексуальні і партнерських стосунки)

Інтегративна діагностично-психокорекційна модель, яка базується на отриманих емпіричних даних може бути рекомендована для використання у практичній психологічній діяльності.

ВИСНОВКИ

У роботі надано теоретичне узагальнення та нове рішення проблеми функціонування статевої ролі структури особистості у партнерських стосунках. За результатами проведеного дослідження дійшли висновків:

1. Статево-рольова сфера особистості розглядається як багаторівневий симптомокомплекс маскуліності/фемініності, який має типологічні характеристики (типи статево-рольової ідентичності), рівневі характеристики, які визначають рівень функціонування статево-рольових утворень (біогенний, поведінковий, соціогенний (рівень Я-концепції) та структурні характеристики, пов'язані з моделлю структурної організації статево-рольового простору. Аналіз структурних моделей дозволяє уточнити особливості функціонування статево-рольової сфери та вирішити ряд дискусійних питань, які виникають за умови використання виключно рівневого або типологічного підходів. Описано три структурні моделі організації статево-рольового простору, а саме: континуально-альтернативна, яка характеризується біполярністю конструктів «маскуліність» і «фемініність», континуально-ад'юнктивна модель, яка описує взаємозалежність утворень маскуліності та фемініності та андрогінна модель, яка базується на незалежності маскуліності та фемініності, відсутності лінійних зв'язків між ними.

2. Вибір життєвих настанов у незаміжніх жінок характеризується внутрішньою суперечливістю, яка пов'язана з намаганням поєднати прагнення до особистісного саморозвитку, самовдосконалення з реалізацією материнської

функції, відданістю родині. Найбільший рівень такої суперечливості спостерігається у жінок з континуально-ад'юнктивною статеворольовою структурою. Жінки з андрогінною статеворольовою структурою прагнуть реалізувати себе в багатьох життєвих сферах: партнерські стосунки, материнство, професія тощо. Жінки з континуально-альтернативною статеворольовою структурою віддають перевагу певному варіанту життєвої реалізації, або самовдосконаленню, або материнству та міжособистісному спілкуванню, або побудові партнерських стосунків з чоловіком.

3. Найбільш зрілий тип сексуальності мають жінки з андрогінною статеворольовою структурою, вони є схильними до побудування партнерського типу сексуальних стосунків, є обізнаними та вимогливими в сексуальних стосунках, орієнтованими на поєднання кохання та сексу, на народження дітей. У жінок з континуально-альтернативною структурою сексуальність має інструментальний, демонстративний характер, вони є схильними експлуатувати образ спокусливої жінки. У жінок з континуально-ад'юнктивною структурою ставлення до сексуальності є незрілим, в якому поєднується ідеалізація та знецінення сексуальних стосунків з партнером.

4. Структурні характеристики статеворольової сфери особистості значною мірою впливають на образ шлюбного партнера у жінок, а саме:

- жінки з андрогінною структурою є схильними до цілісного оцінювання особистості партнера, орієнтуючись на його особистісні і соціальні характеристики, характерною є ідеалізація образу майбутнього чоловіка. Емоційне ставлення до партнера має амбівалентні риси, пов'язані з наявністю зрілих продуктивних настанов з суперництвом та/або знеціненням партнера;

- жінки з континуально-альтернативною структурою висувують найбільшу кількість дрібних вимог до шлюбного партнера, який оцінюється позитивно за умови його готовності до шлюбних стосунків і батьківства. Партнер сприймається за дихотомічною системою «добрий-злий» та порівнюється з батьківською фігурою;

- жінки з континуально-ад'юнктивною структурою мають низький рівень толерантності до прояву тих чи інших вад партнера, які не вписуються в образ ідеального чоловіка, при цьому спостерігається «розщеплення» образів привабливого чоловіка та шлюбного партнера. В емоційному ставленні до чоловіків виявляється суперництво та знецінення.

5. Візуальні репрезентації маскулітності та фемінітності, які відображають особливості статеворольової сфери та партнерської взаємодії у жінок, мають специфічні характеристики відповідно до статеворольової структури особистості, що обумовлює можливість їхнього використання в діагностиці структурної моделі. У жінок з андрогінною структурою жіночі та чоловічі образи є диференційованими, антропоморфними, відповідають статеворольовій символіці, чоловічий образ є більш диференційованим за жіночий, образи мають гармонійні стосунки між собою. У жінок з континуально-альтернативною структурою образи відповідають статеворольовій символіці, жіночий образ є більш диференційованим за чоловічий, між ними існують гармонійні стосунки. У жінок з континуально-ад'юнктивною структурою жіночі та чоловічі образи відповідають статеворольовій символіці, жіночий образ є слабо диференційованим, чоловічий є диференційованим, рідко спостерігаються гармонійні стосунки між образами.

6. Визначено феномен функціональної специфічності статеворольових утворень в особистісному функціонуванні в залежності від структурної моделі у жінок, а саме:

- у жінок з андрогінною статеворольовою структурою, яка характеризується найнижчим рівнем фемінінності, фемінінні утворення сприяють соціально-психологічній адаптації та знижують самоактуалізацію;

- у жінок з континуально-альтернативною структурою, якій притаманні середні рівні маскулінності і фемінінності, маскулінність підвищує, а фемінінність знижує обидва показники;

- у жінок з континуально-ад'юнктивною структурою, якій властиві високий рівень маскулінності у поєднанні з середнім рівнем фемінінності, спостерігається відсутність інтегрованості маскулінності та зниження інтеграції фемінінності в особистісні структури, що пов'язані з самоактуалізацією і соціально-психологічною адаптацією.

7. Особистісна зрілість у жінок має 5 типів. Тип особистісної зрілості «Творчий підхід до життя» в найбільшому ступені відповідає уявленню щодо особистості, яка повно функціонує та самоактуалізується, найчастіше зустрічається у жінок з андрогінною статеворольовою структурою. Тип «Диференційована ідентичність» пов'язаний зі стабільною гендерною ідентичністю, рідше за всіх зустрічається у жінок з континуально-ад'юнктивною структурою, що свідчить про те, що вони зазнають труднощів у визначенні гендерної ідентичності. У жінок з континуально-альтернативною структурою рідше зустрічається тип «Відповідальність», що свідчить про наявність інфантильних рис, пов'язаних зі страхом брати на себе відповідальність і небажанням відмовлятися від власних бажань. Типи «Конформність», «Самоусвідомлення» характеризують окремі аспекти життєвого функціонування та є однаково поширеними серед жінок з різними статеворольовими структурами.

8. Розроблено інтегративні моделі діагностики та психокорекції статеворольових структур особистості жінок, які вміщують в себе феноменологію, особливості внутрішнього психологічного конфлікту, мішені психокорекційного впливу та профілактичні та психокорекційні стратегії окремо для кожної з трьох статеворольових структур особистості за 3 блоками: «Життєві настанови», «Сексуальні та партнерські стосунки», «Самоактуалізація і соціально-психологічна адаптація». Інтегративні моделі діагностики та психокорекції статеворольових структур базуються на отриманих емпіричних даних і можуть бути рекомендовано для використання у практичній психологічній діяльності.

Перспектива подальших досліджень полягає в розробці та верифікації програм психокорекції статеворольових структур, які будуть спрямовані на підвищення ефективності особистісного функціонування у жінок. Важливим також видається дослідження особливостей жіночих гендерних моделей, які притаманні для сучасного українського суспільства, зокрема їх психосемантичних характеристик та суб'єктивної значущості для жінок.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті в українських фахових виданнях

1. Фаворова Е.Н. Динамика культурно-исторических параметров определения женской полоролевой идентичности / Фаворова Е.Н. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Серія: психологія – 2010. – № 913. – Випуск 44. – С.163-166.
2. Фаворова К.М. Суб'єктивний образ партнеру у дівчат із різними типами статевої ідентичності / Фаворова К.М. // Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. – Серія: психологія. – 2014. - Випуск 47 – С.189-196.
3. Фаворова К.М. Зв'язок статевої особистісних характеристик із самоактуалізацією у дівчат / Фаворова К.М. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - Серія: психологія. – 2014. – №1095 – Випуск 53. – С. 50-54.
4. Фаворова К.М. Статевої чинники психологічного захисту у дівчат / Фаворова К.М. // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. - Серія: психологія. – 2014. - Том 19. – Випуск 1 (31). – С. 324-330.
5. Фаворова К.М. Вплив статевої структурних особливостей особистості на образ ідеального партнеру у жінок / Фаворова К.М. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - Серія: психологія. – №1121 – Випуск 56. – С. 106-110.

Статті у зарубіжних періодичних виданнях

6. Favorova K. Sex-role aspects of personal maturity in young women / Favorova K., Kocharyan A., Tereshchenko N., Kolpak T. // Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach, B&M Publishing San Francisco, California, USA. – 2014. - № 2. - С.108-115.
7. Фаворова Е.Н. Жизненные установки на партнерские отношения у женщин с разной структурной организацией полоролевой сферы / Фаворова Е.Н. // Международный научный журнал «Ученый XXI века». – 2015. - № 5-6 (6-7). - С.38-44.

Матеріали конференцій

8. Фаворова К.М. Зв'язок між статево-рольовими характеристиками та показниками соціально-психологічної адаптації у дівчат / Фаворова К.М., Терещенко Н.М., Колпак Т. // "Бочаровські читання" збірник наукових праць за матеріалами II Науково-практичної конференції, 28 березня 2014 р.: тези доп. – Х., 2014. - С.305-308.
9. Фаворова К.М. Статевої чинники особистісного функціонування у дівчат // «Психологія в сучасному світі». Науково-практична конференція студентів і молодих вчених. – Національний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», 11-12 квітня 2014 р.: тези доп. – Х., 2014. - С. 31.
10. Фаворова К.М. Досвід застосування методу спрямованої уваги «Візуалізація і гармонізація чоловічого і жіночого начал» у психокорекційній роботі / Фаворова К.М., Кочарян О.С., Терещенко Н.М. // збірник III Міжнародні

Челпанівські психолого-педагогічні читання, Додаток 4 до Вип. 31, Том 1 (9). 21-22 травня 2014 р.: тези доп. – К., 2014. - С.184-191.

11. Фаворова Е.Н. Особливості сексуальних сценаріїв у дівчат-студенток / Фаворова Е.Н., Терещенко Н.Н. // «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у ХХІ столітті», Міжнародна науково-практична конференція, 20-21 березня 2015 р.: тези доп. – О., 2015. С. 17-20.
12. Фаворова К.М. Статеворольові особливості образу ідеального шлюбного партнера у дівчат / Фаворова К.М. //«Психологія в сучасному світі». Науково-практична конференція студентів і молодих вчених. Національний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», 16-17 квітня 2015 р.: тези доп. – Х., 2015. - С. 33.

АНОТАЦІЯ

Фаворова К.М. Особливості партнерських стосунків у жінок з різною статеворольовою структурою особистості. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2016.

В дисертації здійснено аналіз особливостей партнерських стосунків у жінок в залежності від структури організації статеворольової сфери, що дозволило уточнити механізми, які утруднюють або полегшують партнерські стосунки. Визначено настанови на партнерські стосунки та особливості сексуальних сценаріїв, образ ідеального шлюбного партнера у жінок з різною статеворольовою структурою особистості. Надано характеристику статеворольовому забезпеченню якості функціонування особистості в партнерських стосунках у жінок з різною статеворольовою структурою особистості. В дисертації уточнені діагностичні можливості техніки «Візуалізація «чоловічого» і «жіночого», яка може бути застосована для визначення типу статеворольової структурної моделі. Розроблено інтегративні моделі діагностики та психокорекції статеворольових структур особистості жінок, які вміщують в себе феноменологію, особливості внутрішнього психологічного конфлікту, мішені психокорекційного впливу та профілактичні та психокорекційні стратегії окремо для кожної з трьох статеворольових структур.

Ключові слова: статеворольова структура особистості, жінки, партнерські стосунки, шлюбний партнер, статеворольові моделі, психокорекція.

АННОТАЦИЯ

Фаворова Е.Н. Особенности партнерских отношений у женщин с разной полоролевой структурой личности. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01 - общая психология, история психологии, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина. Харьков, 2016.

В диссертации осуществлен анализ особенностей партнерских отношений у женщин в зависимости от структуры организации полоролевой сферы, это позволило лучше изучить механизмы, которые затрудняют или облегчают

партнерские отношения. Определены установки на партнерские отношения и особенности сексуальных сценариев, образ идеального брачного партнера у женщин с разной полоролевой структурой личности. Показано, что ориентация на создание семьи присуща женщинам с континуально-альтернативной структурой, ориентация на создание искренних партнерских отношений с мужчинами женщинам андрогинной структуры и амбивалентность по выбору жизненных целей женщинам с континуально-адьюнктивной структурой.

Дополнено представление о влиянии незрелости полоролевых структур на сексуальную сферу женщин, а именно: показано инструментальность сексуальной привлекательности у женщин с континуально-альтернативной структурой и страх перед интимными отношениями у женщин с континуально-адьюнктивной структурой.

Охарактеризовано полоролевое обеспечение качества функционирования личности в партнерских отношениях у женщин с разной полоролевой структурой личности. Определена структура личностной зрелости у женщин, а именно: выявлено 5 типов зрелости: «Творческий подход к жизни», который в значительной степени соответствует представлению о личности, полноценно функционирует; типы «Конформность», «Ответственность» и «Самоосознание», характеризующих отдельные аспекты жизненного личностного функционирования; тип «Дифференцированная идентичность», связанный со стабильной гендерной идентичностью.

В диссертации уточнены диагностические возможности техники «Визуализация мужского» и «женского», которая может быть применена для определения типа полоролевой структурной модели. У женщин с андрогинной структурой женские и мужские образы являются дифференцированными, антропоморфными и соответствуют полоролевой символике. Мужской образ более дифференцирован, образы имеют гармоничные отношения между собой. У женщин с континуально-альтернативной структурой образы соответствуют полоролевой символике, женский образ является более дифференцированным по мужской, между ними существуют гармоничные отношения. У женщин с континуально-адьюнктивной структурой женские и мужские образы соответствуют полоролевой символике, женский образ является слабо дифференцированным, мужской - дифференцированным.

Описан феномен функциональной специфичности полоролевых образований в функционировании самоактуализации и социально-психологической адаптации женщин в зависимости от структурной модели, а именно: фемининные образования для женщин с андрогинной полоролевой структурой способствуют социально-психологической адаптации и снижают самоактуализацию; для женщин с континуально-альтернативной структурой - снижают оба показателя, для женщин с континуально-адьюнктивной - или имеют разнополюсное влияние, или совсем не влияют; маскулинные образования положительно влияют на показатели женщин с континуально-альтернативной структурой.

В работе обобщены данные по феноменологии, особенностей партнерских отношений и внутреннего психологического конфликта, мишени

психокоррекционного влияния, профилактических и психокоррекционных стратегий женщин с различными полоролевыми структурами, что позволило разработать интегративные модели диагностики и психокоррекции полоролевых структур личности женщин. Модели построены отдельно для каждой из трех полоролевых структур личности за 3 блоками: «Жизненные установки», «Сексуальные и партнерские отношения», «Самоактуализация и социально-психологическая адаптация».

Ключевые слова: полоролевая структура личности, женщины, партнерские отношения, брачный партнер, полоролевые модели, психокоррекция.

SUMMARY

Favorova K.M. Partnership features of women with various sex-structure of personality. - Manuscript.

Dissertation work for the scientific degree of candidate of Psychological Sciences, speciality 19.00.01 - General Psychology, History of Psychology, V. N. Karazin Kharkiv National University. Kharkiv, 2016.

The thesis provides an extensive analysis of the partnership features of women depending on the sex-role structure that allowed to clarify the mechanisms that hinder or facilitate partnership. Guidelines for partner ships and characteristics of sexual scenarios, the image of the perfect marriage partner for women with various sex-role structure of personality are defined. Characteristic of sex-role assurance of quality functioning of individual in partner relationships for women with various sex-role structure of personality is provided. Diagnostic possibilities of the technique of ««male» and «female» visualization» that can be used to determine the type of sex-role structural model are refined. Integrative models of diagnosis and psycho-correction of the sex-role structures of women personalities that contain phenomenology, features of internal psychological conflict, targets of psycho-correction impact on preventive and psycho-correction strategies for each of the three sex-role structures are developed.

Keywords: sex-personality structure, women, partnership, marriage partner, sex-role models, psychological correction.